

Válaszkísérlet

„Örvendek” – mondom bemutatkozás után a robusztus nőnek a tévé bejárata előtt az utcán, „De én nem örvendek” – válaszolja ő, majd negyvenhét perces, idegrohamokkal és visszafojtott zokogással elegyes monológba fog, őt most leépítik, vagyis kirúgják 49 éves korában, hozzá nem értő, közönyös úriemberek rúgják ki, miközben ez meg az ennyiért és annyiért, az meg ez főállásban amott, fővállalkozóként emitt, de a tévé bérlistájába bebetonozva, közülük sokan műsort sem csináltak évek óta, ő viszont az utolsó három hónapban ennyi meg annyi órát, mindez senkit sem érdekel, dugipénzért adják meg veszik a műsoridőt, egyazon sztárriporterek biztosítják százezrekért a tévé sokrétűségét és a programválasztás szabadságát a különféle csatornákon, mihelyt privatizálunk és még több csatorna lesz, még több hullámhosszon és még felkészületlenebbül láthatjuk majd őket – amikor 1989-ben Pozsgay bejelentette, hogy ’56 nem ellenforradalom volt, hanem népfelkelés, azt mondta a szüleinek, hogy vége a szenvedésnek, őt ötvenhat miatt nem vették fel hatvanhatban az egyetemre, most pedig kirúgják, pontosabban kirúgjuk, én rúgom ki mint SZDSZ-es, meg a Zimányi Tibor rúgja ki, akivel véletlenül futottam össze két perccel az ő felbukkanása előtt, és akivel 1989 óta szinte semmiben sem értek egyet (Márianosztrán a zárkában még egyetértettünk egyben-másban), bizony a Zimányi is felelős az ő sorsáért, mert ő is parlamenti párt tagja, közös zárkába rekeszt bennünket újra a ránk zúduló felháborodás, „Mit tehet erről a Zimányi?” – kérdelem én, „Mit tehet erről az Eörsi?” – kérdi Zimányi, hogyhogy mit, züllött és romlott az egész politikai intézményrendszer, azt akarja Zimányi is, meg én is, továbbá Horváth Ádám és Bokros Lajos, hogy ő Torgyán keblére boruljon, nem teszi meg nekünk ezt a szívességet, habár a végén még, ki tudja – „Maga még most is marxista, nem, Eörsi úr?” – szól közbe ápolt kar- és kortársa, együtt érkeztek a kapuhoz, a monológnak körülbelül a huszadik percét szakítja meg ez a kérdés, hápogok, szabatos válasza nincs időm, „Ritkábban ír, Eörsi úr – így a kolléganő –, most nincs kritizálnivaló, minden alapjában véve rendben van, nem igaz?”, magyarázkodni szeretnék, de a nagymonológ folytatódik, azt kell mondanom, hogy szerencsémre – elolvasom a Magyar Narancs április 20-i számában Karátson Gábor cikkét, az Akasztási sámlit, „A mostani intézkedéseket azonban a pénzügyminiszter terjeszti elő, és mi tulajdonképpen nem értünk a dologhoz. Ezt nevezik elidegenedésnek” – elkámpicsorodom, az életünk alakulását meghatározó dilemmák szakkérdések, milyen igaz, Karátson legalább a Duna-politika megítélésében kompetens, én még ezen a területen is csak tiszta érzületemmel támogathatom felháborodását, hiszen a szemben álló táborok mind szakértőkre hivatkoznak, Karátson a gazdaságpolitika labirintusában elidegenültnek nyilvánítja magát, de abban, amit az „élet elvesztésének” nevez, illetékes, és ebben a minőségében jeremiáskodik, „az egész földkereken nincs még egy ilyen ország, ilyen kormány!” – kétségbeesését kétségbeesetten regisztrálom, ha a demokrácia nem csupa szakkérdésből tevődik össze, hanem ezeken túl valamiféle citoyenszellemiségből is (és olyan intézményrendszerből, mely működési terepet biztosít ennek a szellemiségnek), akkor halálosan komolyan veendő vészjelzés, hogy nem a Kövér Csurbából, hanem éppen Karátsonból szakad ki egy ilyen mondat – a szocialista-szabaddemokrata kormány vagy háromnegyed évig hozzá sem látott programja végrehajtásához, eleinte nyilván a közlegő önkormányzati választások miatt, később pedig főként azért, mert elnöke rettegett a népszerűtlen intézkedésektől, de Békesi lemondását követően az átkos kapitalisták súlyos szavakat súghattak a fülébe, vannak bizonyos érvek, amelyeknek nem lehet ellenállni, Galileinek például csak néhány kínzóeszközt mutattak meg, és rögtön belátta, hogy mégsem mozog a Föld, Hornnak is mutathattak valamit, és ő sem volt abban a helyzetben, hogy visszamutogasson, a föld igenis a nagy nemzetközi pénzintézetek körül forog – addig a pillanatig a kormányt azért gyalázta mindenki, mert semmit sem tesz, ettől kezdve pedig azért, mert tenne valamit, a Bokros-csomagnak becézett nadrágszorító

intézkedéskomplexum elméleti szükségszerűségét kevesen tagadják, de csaknem minden társadalmi csoport elveti a jogos kérdést, hogy miért épp ő állja a számlát, és ne más, én is főként amiatt háborodtam fel, hogy az alkotó munkát 44 százalékos társadalombiztosítási járulékkal sújtják (az imént néztem utána ennek a számnak, úgy látszik, a nadrágszija még nem vág a zsiromba), megfojtják a művészetet meg a tudományt, sikítottam, míg valaki el nem árulta, hogy az összes többi fizetést már terheli ugyanaz a járulék, melyet a munkáltató fizet – ha nem nekem kell fizetnem, akkor nincs nagy baj, gondoltam nagyvonalúan, megfedkezve egy percre arról, hogy a kulturális közintézmények már most fuldokolnak, és hogy ha a nagy lapok és a nagy kiadók elbírnák is az új terhet, a kicsik minden bizonnyal tönkremennek belé, hogyan lesz itt polgári társadalom, ha a pártállam éjszakájából, ahol is tudvalevőleg minden téhen fekete volt, és minden kiadó állami, a privátgazdaság fényébe felvergődő önálló egzisztenciájú polgár beledöngölődik az agyagba? – felépülhet-e a polgárság mizériájára polgári társadalom? – másrészt, ha a megszorító intézkedéscsomag elkerülhetetlen, akkor ezt össze kell állítani, de akárhogy állítják össze, érdekeket sért, és különösen felháborító, ha szegény és kiszolgáltatott rétegektől kérünk újból magasztos áldozatokat, például azt, hogy forduljon fel, ha nincs pénze orvosi ellátásra – csakhogy a szegényeket sújtja az is, ha az igazságos közteherviselés gyönyörű jelszava a gazdagok ellen fordul, a tőke ugyanis nem gondolkozhat sem nemzetien sem szociálisan, ha túl sok teher nyomasztja, elvándorol, munkanélküliséget, inflációt, miegymást hagyva maga mögött – előről kezdem tehát gondolatmenetemet, nem csinálhatunk úgy valamit, hogy semmit se csináljunk, de bármit csinálunk, anyagi és erkölcsi, egyéni és közösségi érdekeket veszélyeztetünk, hogy okozhatjuk a legkevesebb kárt? – ez szakmai kérdés, mondja Karátson Gábor, én is ezt mondom, és még hozzáfűzök valamit, amit nem írok le, de kitalálhatja bárki. –

1964 táján kezdtem meg publicisztikai buzgólkodásomat, eddig sosem zavartak szakmai tétovaságok, tudtam mi ellen írok, és milyen érdekek védelmében, azt persze ma is tudom, mit utálok, utálok például Horthy Magyarországot, és utálok Kádárét, és utálok, ahogy az előbb rehabilitálódni óhajtott Antall kormánykodása idején, az utóbbi pedig mérvadó deklarációk ellenére most, és utálok, ahogy Lezsák Sándor rámosolyog Lakitelky Nagy Sándorra, és ahogy az egész úgynevezett – hahaha! – polgári ellenzék, mely az együttműködést az exkommunistákkal ocsmány fertőnek tekinti, reménykedve beleomlik a legpártállamibb örökséget megtestesítő szakszervezeti funkcionárius fenekébe, vagy ahogy a tudálékos po-po-politológus vasárnap reggel belerebegi az éterbe, hogy a nemzeti erőknél éppen Moszkvay Szűrös Mátyást kell nemzetileg és népileg jelölniük a szabaddemokrata, vagyis nemzetietlen Göncz Árpáddal szemben az államelnöki székbe, egyszóval mindezt utálok, és vannak bizonyos pozitív eszményeim is, általában, de azt nem mondhatom, amit szívem szerint szeretnék, hogy csináljunk egy olyan megszorító politikát, amely könyörtelen ugyan, de senkit sem szorít meg, ha viszont ezt nem mondom, akkor nyilatkoznom kellene, hogy kit szorítson, és mennyire, ez azonban szakmai kérdés – azt mondja régi-jó ellenzéki időkből való iparos barátom, jelenleg kisvállalkozó, hogy ő csak azt kéri attól a párttól, amelyhez tartozik, és amely most kormányon van, hogy ne kelljen csirkefogónak éreznie magát, ne kelljen csalnia, ő állampolgár akar lenni, kis illegális stiklik iránti érzett sóvárgását kiélte a Kádár-korszak utolsó évtizedében, két-három év alatt megerősödik talán, de addig feketén felfogadott munkatársakkal – a barátaival – kell dolgoznia, ha bejelentené őket, azonnal tönkremenne, amazok meg munka nélkül maradnának, ezrek, tízezrek vannak így, rossz lelkiismerettel és a törvények bástyáján kívül nevelkedő magyar polgárság – azt kérdi az autószerelő, ahová rázkódó Volkswagenemmel bevetődtem, hogy fusival, második, harmadik műszakkal összegyűjthető volt-e a Kádár-korszakban milliárdos vagyon, azt mondom, nem volt összegyűjthető – akkor honnan támadtak ezek a vagyonok, kérdi ő, nem lopásból meg csalásból, régi és új összeköttetésekből? –, nézzem meg a műhelyt, mondja, hárman dolgoznak benne vagy tíz éve, egészen jó a felszerelés, nem igaz, hát most

egy ilyen milliárdos megvette az egész háztömböt, ők mehetnek, de hova? – mondhatnám neki, hogy ilyet ne kérdezzon tőlem, mert ez szakmai kérdés, meg az is szakmai kérdés, hogy honnan varázsolódtak elő a rendszerváltozást villámgyorsan követően a mamutvagyonok, bizonyára vannak statisztikák erről, de ha ismerném őket, se tudnám megtalálni a paragrafust, amelyen előnyös helyzetű szemfüles gátfutók átszökelltek nagyvonalúan – minél gazdagabb valaki, annál nehezebben buktatható le, másrészt azt biztosan érzem, mert ez nem szakmai kérdés, hogy a lakosság csak akkor fogadja el – ha elfogadja – a megszorításokat, ha vizsgálat és felelősségre vonás követne egy olyan számvevőszéki jelentést, mely tudtul adja, hogy egymilliárd forintos túlköltekezéssel építették fel az Országos Egészségbiztosítási Pénztár székházát, vagyis, ha mától fogva a magyar társadalom felső régióiban nem érvényesülne a kéz kezet mos higiénikus szokásrendje –

állok a tévé bejárata előtt, újságot olvasok, megmártózom régi barátom keserűségében, az autószerelő megkérdi, kérek-e számlát, mert ha nem, akkor csak ezerötszázat kell fizetnem, mit tenne ebben a helyzetben Széchenyi István és Bokros Lajos? –, jól felfogott érdeklődésben nem árulom el, mit feleltem neki, közben felcsendül egy női hang, „Ritkábban ír, Eörsi úr, minden alapjában véve rendben van, nem igaz?“, ezt itt válasznak szánom a kérdésre, amelytől nem szabadulhatok.

Eörsi István

Segélyprogram

1995.05.06.